

De prima specie qualitatis.

Quis sint dona totius trinitatis si-
cut et alia. Enumeratur autem hec do-
na. **Ca. xi. c.** in auctoritate superius al-
legata. ex qua patet quod sunt septem

**Quid importet nomine beati-
tudinis. et quod sunt** **CXXXI.**

Beatitudines autem quedam vo-
luntates sunt habitus quedam pro-
prietates distinctos a virtutibus
et donis. **Secunda** est beati-
tudines non esse habitus distinctos a
donis et virtutibus. sed sunt opor-
tiones donorum et virtutum perfectarum. **De** autem per
dine ponuntur **Matth. v.** Prima est.
beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est reg-
num celorum. **Secunda** est. beati mites quoniam
ipsi possidebunt terram. **Tertia** est. bea-
ti qui lugent quoniam ipsi consolabuntur. **Quar-**
ta est. beati qui esuriunt et sitiunt iustici-
am quoniam ipsi saturabuntur. **Quinta** est
beati misericordes quoniam ipsi misericordiaz
consequantur. **Sexta** est. beati mundo corde
de quoniam ipsi deum videbunt. **Septima** est.
beati pacifici quoniam ipsi filii dei voca-
buntur. **Due** autem subsequentes. scilicet. **Bea-**
ti qui persecutorem patiuntur. et illa. **Beati**
estis cum maledixerint vobis homines et
non sunt speciales beatitudines. sed sunt
aliaz continentur conclusivae et manifesta-
tive. **Prima** quidem generaliter respectu
omnium fidelium. sed secunda respectu apostolorum et
discipulorum qui in primitiva ecclesia erant
speciales persecutionis passuri. **Unde** quod
primo generaliter dictum fuerat. **Beati** qui
persecutionem patiuntur. et cetera determinat in
speciali applicando discipulis. et dicitur. **Bea-**
ti estis cum maledixerint vobis homines
et cetera. intelligendum est quod sicut dona ha-
bent actum aliquem pertinentem ad patriam
ut doctores dicunt. Ita in singularibus bea-
titudinibus duo ponuntur. **Unum** perti-
nens ad statum vite. et designat primo.
Aliud pertinentem ad statum patrie. et il-
lud designat secundo. ut patet in omnibus
Verbi gratia in prima (beati pauperes

spiritu) ecce pertinentem ad statum vite. **Om-**
ni ipsorum est regnum celorum: ecce pertinentem
ad statum patrie.

**Quid importet nomine
fructus** **Cap. CXXXII.**

Quantum autem ad fructus quod
sciendum est. quod nomen fructus
a corporalibus ad spiritualia trans-
fertur. **Dicit** enim in corporalibus fructus
illud quod de terrenis scilicet ultimum
expectat. **Et** idem omnem illud quod de re-
bus proficitur aliquis quasi mercedem la-
boris circa illam impedit per nominis exten-
sionem fructus dicitur. **Hoc** autem patet esse
duplex. **Unum** ut dicatur fructus illud
quod de re aliquo principaliter expectat. et
sic fructus omnis nostri operis dicitur deus. **Et**
de hoc fructu patet illud **Sap. iij.** intel-
ligi. **Bonorum** operum gloriosus est fru-
ctus. **Alio** ut dicatur fructus illud quod
quod proficitur ex opere non principaliter propter
hoc operans. et hoc modo delectationes
quod sunt in bonis operibus et actibus sunt
et dicitur patet fructus bonorum operum. **Unde**
secundum philosophum in ij. et x. **Eth.** Omnis opa-
tio procedens ex habitu proficiente ha-
bet delectationem annexam. **Et** de tali
fructu loquitur **Ambrosius.** dicens. **Virtu-**
tes fructus dicuntur. quod suos possessores
res sancta et sincera delectatione refi-
ciunt. et sic loquitur hic de fructibus. **Fru-**
ctus autem isti ab apostolo ad **Gal.** ponuntur
per ordinem ea. v. ubi dicit sic. **Fru-**
ctus autem spiritus est. charitas. gaudium
pax. patientia. longanimitas. bonitas
benignitas. mansuetudo. fides. mo-
destia. continentia. castitas. **Et** sic patet quod
omnes fructus sunt duodecim. **Et** etiam ex
dictis patet quod nomine septem petitionum. se-
ptem donorum. septem beatitudinum. et du-
odecim fructuum (de quibus scriptura et
doctores loquuntur) septem importentur.

Quo mutuo sibi correspon-
dent petitiones. dona. beatitudi-
nes. et fructus. **Ca. CXXXIII.**

Tractatus Secundus

Cum igitur petitionibus dona. petitionibus et donis beatitudines. petitionibus donis et beatitudinibus fructus respondeant et sibi mutu o corrudentur ut dicit glosa **Da** th. vi. ubi dicit. In precibus est ut impetremus dona. in donis ut operemur. et operatione beatitudines consequimur. et per omnes fructus etiam his respondent. **Id** circo de eorum corrudentia sic dicitur est. **U**bi intelligendum est quod cum omnes petitiones sint ad auxilia divina postulanda: aut postulamus divina auxilia ad opera contemplative vite aut active. **S**i ad opera vite contemplative sic indigemus duplici auxilio. **U**num est ut ipsorum contemplabilium divinorum maiestas et dignitas nobis appareat. et hoc auxilium postulamus cum dicimus. **P**ater noster quies in celis sanctificet nomen tuum. id est fac ut nomen tuum sanctum apud homines habeat ut non contemnatur. **U**bi et hoc nihil aliud est petere secundum Augustinum ad prebendam. nisi illud **Eccl. xxxvi.** Sicut in conspectu eorum sanctificatus es in nobis: ita in conspectu nostro sanctificaberis in eis. **E**t quia ex hoc quod homo sit huiusmodi excellentie princeps habet ordinare et iudicare quod ad sapientem pertinet. pro metaph. ideo huic petitioni donum sapientie correspondet. **E**t quod per donum sapientie homo est tranquillus et ab inferioribus elevarur ad divina: per omnes fit aliquid divinitatis princeps. **I**dcirco respondet isti petitioni et donum alia beatitudo que est. **B**eati pacifici quam filii dei vocabunt. **E**t quod per hoc homo summe unius deo: ideo respondet summa unio ad deum. **A**liud auxilium est ut in contemplatione divinorum magnalium nostram beatitudinem cognoscamus. et sic homo talibus contemplationibus magis inheret. et hoc peti fecunda petitione qua dicitur. **A**dueniat regnum tuum. **G**losa. id est manifestet hominibus

ut in nobis veniat. et secundum Augustinum hoc est idem petere. **D**istende nobis faciem tuam et salvi erimus. **E**t quod talis cognitio ad intellectum pertinet. ideo huic petitioni respondet donum intellectus. **E**t ex hoc patet etiam quod sexta beatitudo istius duobus respondet. scilicet **B**eati mundicie de quibus ipsi deum videbunt. **E**t quod per fidem deum credimus: ideo istis respondet iste fructus qui dicitur fides et cognitio spiritus ritualium secundum hoc. **I**n operibus autem active vite indigemus duplici auxilio. **U**num est ut bona nobis conferant quibus indigemus ad bonum operandum. **S**ecundum est ut mala impedientia remoueant. **B**onum autem ad vitam actiuam necessarium est duplex. **U**nus quidem directe ad opus virtutis ordinans sicut ipsum honestum bonum. et hoc peti in tertia petitione cum dicitur. **F**iat voluntas tua sicut in celo et in terra. **I**n qua secundum Augustinum petimus obedientiam ad deum: ut sic fiat eius voluntas a nobis in terris sicut fit ab angelis in celis. **U**bi secundum ipsum idem est hoc petere secundum illud psalmum. **G**ressus meos dirige secundum eloquium tuum. **E**t quod in consilio prenent non solum vite preceptorum immo semitate consiliorum. ideo huic petitioni respondet donum consilii. **E**t quod misericordia precipue precipit et consilii: iuxta illud **Luce. vi.** **E**stote misericordes: idcirco his respondet contra beatitudo. **B**eati misericordes quam ipsi misericordie. **E**t his non respondet aliquid de fructibus in speciali. sed bonum venient cum alijs in generali. ut in conclusionem huius capituli infra dicitur. **A**liud autem bonum est organice et instrumentally se habens ad virtutem et ei seruies. sicut temporalia subsidia quibus homo ad bene viuendum iuuatur. et hoc bonum peti in quarta petitione qua dicitur. **P**anem nostrum quotidianum da nobis hodie. **E**t hac petitione non solum petitur panis. sed etiam omnis sufficientia rerum temporalium. nec solum sufficientia

De prima specie qualitatis.

corporalis panis: sed etiā sacramē-
tum fidelium. **U**n̄ 2 **Matth.** vi. dicit
Panē nostrū sup̄ substantialē da no-
bis hodie. Per hodie intelligit to-
tū tēp̄ vite p̄ntis. 2 hoc est petere il-
lud **Proverb.** xxx. Diuitias 2 paup̄-
es ne dederis mihi. sed t̄m̄ victui
meo tribue nec̄aria. Et quia panis
corhois p̄firmat (vt d̄r in ps̄.) ideo
huic petitiōi r̄spōdet donū fortitu-
dinis: cuius est **1^a** p̄fortare
Subsidiū em̄ vite n̄r̄e sustentat in
via. 2 statim ex hoc p̄t q̄ n̄r̄is r̄spō-
det q̄rta beatitudo. sc̄z **Beati** q̄ esu-
rūt 2 sitiunt iusticiā qm̄ ip̄i sacura-
bunt. 2 p̄sequēs his oibus r̄ndet
fructus qui d̄r lōganimitas. **Malū**
aut̄ cuius amotiōe indigem̄ vt b̄n̄
opemur s̄m̄ **Augustinū** est triplex.
sc̄z malū culpe: hoc petimus malū
ad culpā inclinās 2 trahens. 2 hoc
est tēp̄ratio. maluz pene qd̄ est affli-
ctio. **Cuz** igitur amoueri petimus
malū culpe: hoc petimus q̄nta peti-
tōe **Dimitte** nobis debita nostra
2c̄. **U**bi s̄m̄ **Auḡ.** instrumur quid
petam̄. vt sc̄z dimittant̄ nobis de-
bita n̄ra. 2 quid faciamus vt accipe-
meramur. 2 h̄cū d̄r. **Sicut** 2 nos
dimittim̄ debitoribz n̄ris. Et hoc
idē petunt p̄s̄. dicens **Domine** de^{us} meus
si feci istud: si est iniquitas in manibz
meis. **Si** reddidi retribuētibz mihi
mala decidā merito ab inimic̄ me-
is inanis. Et q̄ p̄ recognitiōem petō-
rum inducēt p̄ritio. 2 p̄ vtrūq̄ re-
missio. **It̄** statim p̄t q̄ huic petitiōi
r̄ndet donū sc̄ie. vtrūq̄ at̄ tertia bea-
tudo. s̄. **Beati** q̄ lugēt qm̄ ip̄i p̄so-
labunt. Et q̄ ab eoz p̄seruatiōe et
cōsecutiōe multū carnales delectati-
ones ip̄ediūt. iō istis r̄ndēt duo fru-
ctus. s̄. abstinētia p̄ quā cauēt illi-
cita. 2 p̄tētia p̄ quā etiā licita de-
lectabilia **U**t aut̄ malū ad culpam
inclinās amoueat: postulam̄ sexta

petitiōe q̄ est. Et ne nos inducas in
tēp̄ra. 2c̄. **I**n q̄ s̄m̄ **Auḡ.** petim̄ ne
deserti diuino auxilio alicui malo
p̄sentiam̄ decepri: vel ne cadamus
afflicti. Et h̄ est petere illud **Ecc̄l̄.**
xxij. **Aufer** a me v̄t̄r̄z p̄cupiscētias
Et q̄ inf̄ ceteras tēp̄ratiōes primo
rū molestie magis puocant q̄ p̄ vni-
tate v̄l m̄it̄ate dissimulant. **I**deo
huic sexte petitiōi r̄ndet donū piera-
tis q̄ h̄o est pius 2 māfuer̄ 2 m̄it̄is
Et quo p̄t q̄ istis r̄ndet sc̄da bea-
tudo que est. **Beati** mites qm̄ ip̄i
possidebūt terrā. Et istis r̄ndet ter-
tius fructus. **I**nq̄ntū em̄ h̄o nō moue-
tur ad nocendū inferēt nocumētuz
r̄ndet fructus q̄ d̄r mansuetudo **I**n-
q̄ntū aut̄ h̄z nocētī dulce aīm in af-
fectu d̄r fructus r̄ndens bonitas. s̄z
s̄m̄ qd̄ nō h̄z solū bonū affectū: sed
etiā effectū p̄cipit vt sit cōcātius
suoꝝ ad alios: sic r̄spōdet fructus
q̄ d̄r benignitas. **Q** aut̄ malū pene
amoueat: postulamur septima pe-
titiōe qua d̄r. **Sed libera** nos a ma-
lo. Et hoc idē s̄m̄ **Auḡ.** petuit p̄s̄
dicēs. **Erue** me ab inimic̄ meis de-
us meus: 2 ab insurgentibz in me lē-
bera me. Et q̄ inter cetera mala pe-
ne timent̄ 2 formidant̄. ideo istis pe-
titiōi donū timoris r̄ndet. Et quia
paup̄m in tribulatiōe existētū est pe-
tere auxiliū. ideo istis r̄ndet p̄ma
beatitudo. s̄. **Beati** paupes sp̄i qm̄ ip̄i
s̄oꝝ est regnū celoꝝ. Et q̄ inter oia
q̄ impediūt in vita actiua bonā opa-
tione est delectatio in diuitijs 2 ho-
noribz. iō istis petitiōibz dono 2 bea-
titudinī r̄ndet fructus q̄ d̄r modestia
cui⁹ ē h̄ac delectatiōez colhibere **B**ri-
tudinibz at̄ duabz v̄ltimis q̄ s̄t̄ sep̄-
tē dictaz̄ b̄ritudinū p̄t̄tue. p̄clusi-
ue 2 manifestatie cor̄ndet fructus q̄
d̄r paritas. **O**ibz at̄ petitiōibz donis 2
b̄ritudinibz ḡnāl̄ r̄ndēt duo fructus
sc̄z gaudiū 2 pax. Et dicit̄ q̄ p̄cludo

Tractatus Secundus

q̄ aliter dona petitiōibus: z beatitudines donis z petitiōibus respōdent. et alit̄ fructus eis z ea fructibus. **N**ā singulis petitiōibus dona singula. singulis petitiōibus z donis beatitudines singule. z singul̄ beatitudinibus ista singula corrdent: vnū vni z vnū alteri. **S**z fruct⁹ nō sic. qz cū fructus sint duodeci: vnus fruct⁹ nō respōdet vni beatitudinī vl̄ vni dono vl̄ vni petitiōi. sed oīs fruct⁹ oīm̄ corrdent: vel plures vni eoz respōdent: vel vnus vni. z omnes oibus in ḡnali: licet nō aliquis alicui in sp̄ca li. vt patz in tertiā petitione.

¶ De dono timoris.

Capitulum CCXXIII.

Quoniam aut̄ int̄ septē dona spūs sancti ponit̄ timor (cui⁹ acceptio ē multiplex in scripturis) idcirco aliqd̄ de timore adijciendū est. Et p̄mo de sui distinctio ne. **S**ed quis timor est donū? **T**ertio q̄s timor est a spūs sancto: z quō

modo diuidit̄ timor in castū seu filialē. initialē. humanū seu mundanū. z seruile. z qd̄ ip̄ortet̄ noie vniū

Quātū ad p̄m̄ sciendū (cui⁹ qz timor diuidit̄ in castū seu filialē. initialē. humanū seu mundanū et seruile) **H**ec aut̄ diuisio nō est fm̄ formales rōnes obiectoz. sed fm̄ qz p̄ ip̄m a deo auertimur vel ad deū quertimur. **A**ccipit̄ aut̄ hec diuisio timoris nō solū p̄prie. sed stricte. put respicit malū difficile z arduū. **S**z et large. put respicit qd̄cūqz malum dato qz nō sit difficile nec arduū. et tale malū magis p̄prie respicit odiū q̄ timorē. oē em̄ malū odibile: s̄z nō oē malū timendū. sed solū est timendū malū difficile. **E**t sic malū culpe nō est timendū fm̄ se z absolute quous sit odibile. **E**t ē rō. qz tale malū est in n̄ra p̄t̄e. sed fm̄ se timendū

nō est nisi p̄pter rēparatōes adiūctas quas quōqz euadere est difficile sine culpa. **A**ccipiedo ḡ timorē sic large diuidit̄ hoc mō. **C**ū em̄ timor cōsi / stat in fuga mali: sit aut̄ duplex malū. scilicet culpe z pene. **U**el p̄sistit timor in fuga mali culpe: qd̄ maluz a deo separ. z sic dicere ē timor cast⁹ vel filialis. **F**ilialis put̄ p̄parat̄ ad deū sicut ad patrē. iuxta illud 2^a Cor. xxiij. **U**n⁹ est pat̄ vester celestis. **C**astus p̄o fm̄ qd̄ p̄parat̄ ad deū vt ad sponsum aīam in n̄raz. iuxta illud. ij. ad 1^a Cor. xxi. **D**espōdi vos vni viro virginē castā exhibere xp̄o. **P**er hūc aut̄ timorē ad deum p̄fecte quertimur. **S**i aut̄ timor p̄sistat in fuga mali pene hoc erit dupl̄. **E**t em̄ quedā pena p̄ cui⁹ vitatōe culpa p̄mittit̄. si / cut s̄z pene tpales vt verbera. **E**t p̄ hūc timorē hō a deo auertit̄ peccan do. z d̄: tal timor human⁹ vel mūdanus. mūdanus qd̄dem inq̄ntū respicit res exteriores tpales: vt diuitias z hōm̄i. human⁹ inq̄ntū respicit penas p̄ticulares vt p̄bera. licet aut̄ alteri⁹ rōis sint bona tpalia exteriora z p̄ticularia. tñ qz eadē rōne a deo auertimur p̄ vtrūqz timorē. id vtrūqz cadit sub vno mēbro timoris q̄ s̄z a deo auertimur. **A**lia pena est. p̄ cui⁹ vitatōe pctm̄ omittit̄ sicut pena q̄ erit post hanc vitā. z p̄ hunc timorē ad deū quertimur a pctōe filiando. **E**t hāc penā respicit timor q̄ d̄: seruilis: qui p̄ tanto d̄: seruilis qz pctm̄ sic dimittit̄ nō libera voluntate. sed coacto timore qui d̄: seruil̄ vñ seruilitas nō intrat essentia huius timoris. sed est denotatio ab extrinseco z ab effectu. **S**i aut̄ hō conuertat̄ ad deū z fugiat vtrūqz malū initialis. qz initū ē timoris filialis. **S**ic igit̄ patz timoris distinctio

¶ Quis p̄dictoz timoz ē bo

De prima specie qualitatis.

mus et q̄s malus **Ca. CXXXV.**

Secundo dicendum est q̄s isto / r̄u timor sit donū. Et dicē / dū q̄ timor human⁹ et mun / dan⁹ nullo mō est bon⁹ nec h̄z rōez / ni. q̄ in tali p̄mittit̄ p̄ctm̄. sed ta / lis timor vel ē passio v̄l electio s̄ilis / passioni vel habit⁹: s̄m q̄ aliq̄n̄ ha / bit⁹ noīe passiois vel opatōis noīa / tur. Timor aut̄ seruili bon⁹ est. s̄z / nō p̄fecte. nec h̄z rōez boni. q̄ oīs / p̄uosus opatur gr̄a boni: v̄l tur / pe vitē. Timor aut̄ seruili opat̄ / gr̄a boni. nec p̄pter fugā turpis. s̄ p̄ / ter fugā tristis. et iō est materialiter / bon⁹: sed nō formalr̄. Timor aut̄ ca / stus et filial̄ est bon⁹ et p̄fect⁹ simplr̄ / et est donū sp̄s̄sancti. q̄ facit absti / nere a malo timēs illud incōueniēs / qd̄ est sepatio aīe a deo. Timor aut̄ / inīctialis bon⁹ est sed nō adeo v̄l fili / alis. et h̄z rōnem ex ea p̄te q̄ p̄cipat / aliqd̄ de filiali. Nō aut̄ est ex ea p̄te / qua p̄cipat aliqd̄ de seruili.

Quis p̄dictoz timor est a / sp̄s̄co. et q̄liter. **CXXXVI.**

Errō videndū est q̄s istoz / timoz et q̄liter est a sp̄s̄co. / Et dōm q̄ qd̄a s̄t a sp̄s̄co / que nō s̄t cū sp̄s̄co. v̄l fides īfor / mis et timor seruili. qd̄ quidez nō est / nisi p̄pter deformitatē p̄comitantez / Quedā sunt a sp̄s̄co et cū sp̄s̄co v̄l / charitas. et sic est a sp̄s̄co timor ca / stus sine filialis. et tal̄ est timor inī / ctialis q̄ntū ad illud qd̄ cū filiali p̄ci / pipat. Quedā vero sunt cū sp̄s̄co et / nō a sp̄s̄co. v̄l p̄ctm̄ veniale. et talis / est timor mūdānus vel human⁹ v̄bi / solū p̄ctm̄ veniale īnfra charitatē ta / li timore p̄mittit̄. Quedā v̄o s̄t nō / a sp̄s̄co nec cum sp̄s̄co: v̄l p̄ctm̄ / mortale. et talis est timor mūdānus / vel humanus v̄bi peccatū mortale / cōmittit̄ ex tali timore.

De preceptis
Capit. CXXXVII.

Vrimo autē oīm (q̄ p̄cepta / danē de actibz: et ad act⁹ v̄l / futū ordinant) dicendū est / aliqd̄ de p̄ceptis. Et p̄mo dōm est / quō p̄ceptorū alia s̄t moralia. alia / sunt ceremonialia. alia iudicialia. et / qd̄ noīe cuiuslibet sp̄tes. Secdo de / p̄ceptis moralibz q̄ dicūt̄ p̄cepta / decalogi. q̄t sunt. et quō distinguunt̄ / tur. Tertio de dīna eoz ab inuicē et / q̄ntū ad aliq̄ sp̄cialia q̄ dicunt̄ de eis

Quō distinguunt̄ p̄cepta per / moralia. ceremonialia. iudicialia. p̄ / tim hec: partim illa.

Quantū ad p̄mū sciendū q̄ p̄ / cepta diuine legis distinguunt̄ / p̄moralia. ceremonialia. et iudicia / lia. Moraliam dicūt̄ illa q̄ sunt dicta / ta rōe naturali: et que p̄nt esse ereq̄n / da lumie naturalis rōnis. et ad hoc / tenent̄ hoīes tpe legis nature: et le / gis scripte et gr̄e. v̄l honora patrē. et / sic de alijs p̄ceptis decē decalogi. et / in his nullus p̄t disp̄sare nisi deus / nec tūc si p̄rariū p̄ciperet ess̄ p̄prie / disp̄satio. sicut q̄n p̄ceptū interfe / ctionē filij abrae. Gen. xxij. Expolia / tionē egyptioz filijs israel. Exo. xi. / et sumere vxorē fornicariā. Osee. i. / Vbi em̄ est aliq̄ mutatio ordinis: si / cut facere de non suo suum. Et hec / sunt decem p̄cepta decalogi.

Quid est p̄ceptū ceremonialia. / Cerimonialia aut̄ dicūt̄ q̄ p̄ / tinēt ad diuinū cultū. et fuerūt / ordinata ad figurandū aliqd̄ futur⁹ / sicut fuit p̄ceptū Exo. xij. de imola / tione agni pascalis q̄ figurabat passi / onē xpi. Hec aut̄ ceremonialia quia / nō erāt de dictamine rōnis natura / lis nō obligabāt aī legem datā. sed / tpe legis scripte. Et q̄ presente luce / cessat figura et ymbra. iō tpe legis et

Di

Tractatus Secundus

gratie post xpm cessauerunt. **U**n dicitur qd cerimonialia fuerunt viua vsq; ad xpm. mortua in passione xpi. sed mortifera post diuulgationem euangelij. Obligabatur em iudeos vsq; ad xpi passionem. in passione at xpi soluta est obligatio. Sed p diuulgationem euangelij est ptem mortale illa obseruare. qz daret xps veteris intelligi non venisse.

Quid est pceptum iudiciale. **I**udicialia aut pcepta dicuntur que data sunt soli populo iudaico ad iudicia exercenda. Consideratis conditionibus illius populi. vt q furatus ouem redderet quatuor. Cerimonialia ergo iudicialia non erant d dictamine rationis naturalis. qz non dicitur ratio naturalis quare quatuor oues pro vna sint magis reddebat quae tres. quis sit de dictamine rationis qz restitutio et satisfactio facienda sit. Et haec pcepta nos modo non obligant.

Que pcepta sunt primae moralia et primae cerimonialia. **Q**ueda aut pcepta sunt primae moralia et primae cerimonialia vt pcepta de obseruatione sabbati quod est quantum ad hoc morale. quia est de dictamine rationis naturalis: vt q sit aliquod tempus quieti deputatum ad vacandum diuinis. sed q dies sabbati vel dies dominica vel aliqua dies magna vna quam alia deputet non est de dictamine rationis naturalis. Et ideo q de terminare sabbatum fuit cerimonialia ad figurandum requiem corporis christi in sepulchro. Et qz in moralibus non cadit dispensatio. ideo ecclesia non potest dispensare vel ordinare quin in aliqua die deberemus vacare diuinis et quieti operum seruiliu. Sed qz cerimonialia cessauerunt. ideo ecclesia etiam in illis potest ordinare: vnde et mutauit diem huius obseruatione ne videatur iudaizare a sabbato in dominicam.

Que pcepta sunt primae iudicialia: et partim moralia.

Quedam aut pcepta sunt primae iudicialia et primae moralia. vt pceptum de decimis dedit. **H**abemus em morale hoc quod est ibi de dictamine naturalis rationis. et hoc est vt aliquo portio a populo decur illis qui pro populo vacat diuinis obsequiis sicut et qui in alijs officijs reipublice populo seruiunt a populo sustentant. Et quantum ad hoc intelligitur illud **Matth. 23.** magis est operarius temporis sui. Et illud apostoli. **1. Cor. 9.** Dominus ordinauit vt qui euangelium annuntiant de euangelio viuam. Quantum aut ad hoc qz determinet et de certa quantitate. nona et decima vel undecima pars non est pceptum morale. qz non est de dictamine rationis naturalis magis nona pars quam decima: vel decima quam undecima vel duodecima. sed hoc fuit iudiciale et illi soli populo datur considerata conuenientia ad istum populum: in quo praesentata multitudine ministrorum fuit necessaria talis taxatio. Et qz in his sunt moralia non potest ecclesia dispensare. ideo quibus ecclesia fructus decimarum propter seruitia que fecerunt ecclesie milites et aliquibus presbiteris possit eis remittere vel vt ab alijs accipiantur. **N**on tamen potest dare ius decimas accipiendi: nec ab isto iure potest aliquem eximere. Quia non talis quanta scilicet sub denario numero non est de dictamine rationis nec moralis sed iudiciale. ideo potest ordinari vt decime soluantur sub quatuor denarij numeri vel vt cenarij si multitudo vel necessitas ministrorum exposceret. Possent etiam ordinari in nouenario numero vel octenario. et tunc tenerent solvere in tali quantitate.

Quomodo decime sunt de iure diuino et quomodo non. **E**x quo patet qz decime sunt de iure diuino quantum ad aliquam partem sed quantum ad quorundam sub denario numero sunt de iure positum et humana.

De prima specie qualitatis.

no. Si em eent de iure diuino r sub
precepto in ozali quantuz ad quora
denarij nullus saluaret trasgressoz
qui no solueret sub denario nume/
ro. sicut nullus saluaret hui9 trasgres/
soz pcepti moralis. No furtu facies
Et aut valde graue tot mudi par/
tes danare qe sunt no soluertes sub
illa quora. In qbus em quis de iu/
re postiuo teneant dicit doctozes
eos no danari si soluunt vbi eccle/
sia no petit. qz videt remittere non
petedo. Ideo decipiunt alij ex no/
mine. quia decima a denario nome
sumpsit: ex hoc credetes q sub dena/
rio nuero sint de iure diuino. No ei
est hoc necesse. pro tato em a denario
numero nome sumpsit qz pmo sub
qta denarij iudiciali pcepto ab illo
ppllo est soluta. sicut etia dies dnica
di: sabbati. qz pmo ista dies ad qe/
tem ordinata fuit. No est aut necesse
qz nome sp significet illud ad qd p/
mo ad significanduz imponit: imo
postea extredit ad multa. vt de noie
actus r poterie r in alijs multis pz
in isto tractatu: vt sup patuit. Un
quecumqz qta etia sub qdragenario
numero decima nuncupat. Et his
pz que st pcepta moralia. cerimo/
nialia. iudicialia. r q prim cerimo/
nialia. partim moralia. r prim iudi/
cialia. No est etia inconuenies qz si
cut st aliq pcepta prim moralia r
prim iudicialia. alia prim moralia
et partim cerimonialia: sic etia aliq
pceptu sit prim morale. prim iudici/
ale r prim cerimoniale. vt pceptu
de decimis quat ad aliquam quora
erat morale. qntu ad quora denarij
erat iudicialia illi ppllo cui iudicialr
sub illa quora denarij numeri deter/
minatum erat vt dici poterat ceri/
moniale inquantu circa xpm futuruz
aliquid figurabat. Et ideoz pot dici
de pcepto obseruatie sabbati

Numerus r sufficientia ac
distinctio decem pceptoruz
decalogi **Cap. XXXVIII.**

Secundo dicendu est de pcep/
tis moralibz q dicunt deca/
logi. quoz sunt. r quo distin/
guunt. Alia em q sunt pure cerimo/
nialia r pure iudicialia cessauerunt
Et odm q ista stz decz. r ad hoc di/
citur pcepta decalogi. a decas qd e
decz r logos qd est sermo: qsi sermo
de decz. Hoz sufficientia sic pty Pre/
cepta em sunt leges ad bn ordinan/
da pmunitate. bonu aut pmunita/
tis in duobz psistit. in ordinatoe scz
bona ad pncipe pmunitatis. r in or/
dinatoe bona ad se inuice eoz qui
sunt pncipes. Pceptoz aut diuino
ru quedā ordinat bosem ad deu vt
ad pncipem coitatis. quedā ad pxi/
mos vt ad pncipes. Principi ar tria
debent a subditis. scz fidelitas. re/
ueretia. r famularus Fidelitas aut
in hoc psistit vt honoz pncipis alte/
ri no exhibeat r ad alteru no trasfe/
rat. r qntu ad hoc datu est pmu pre/
ceptu. Non habebis deos alienos.
Quo pcepto oe ptinens ad ydola/
tria quocuz modo phibet Reueretia
aut psistit in hoc vt nihil cotra/
eu iniuri osuz comitat. r quantu ad
hoc ordinat scdm pceptu No assu/
mes nome dei tui inuanu Famula/
tus aut debet principi in recopensa/
tionē bnificiorum que ab eo pncipiunt
subditi. r ad hoc pncipet tertium pce/
ptum. Memeto vt die sabbati san/
ctifices: quod prim fuit morale r p/
rim cerimoniale vt prius dictuz est
Ad proximum aut ordinatur ho/
mo vt ad cociuem dupliciter. scz ge/
neraliter r specialiter. Specialiter
quidem quantum ad illos quozuz
modo specialis est debitor vt eis de/
bitu reddat: cuiusmodi stz pareres

Tractatus

Et ad hoc pertinet quartum preceptum de honore parentum. Honora patrem et matrem tuam. Quantum ad hoc autem quod hoc ad primum generaliter ordinat sciendum est quod hoc fieri tripliciter. scilicet ut nocumentum non inferat: nec ope nec serbo nec mente. Opere autem inferat nocumentum primum modo tripliciter. Uno modo in propria persona pro sua sustentatione. scilicet persona pro hominibus. et quantum ad hoc est quantum ad preceptum. Non occides. Alio modo in persona coniuncta specialiter quantum ad pagatorem omnem proles. et quantum ad hoc est secundum preceptum. Non mechaberis. Mechabari autem est alteri illicite misceri: in quo prohibetur omnis illicite usus vel potius abusus illorum membrorum. Tertio inferat nocumentum ope. primo in rem exteriori possessam. et quantum ad hoc est septimum preceptum. Non furtum facies. In quo prohibetur omnis retractatio rei alienae inuito domino. Nocumentum autem quod ore inferat prohibetur per illud. Non falsum testimonium dices. Nocumentum autem mensuris vel cordis prohibetur dupliciter. Cum enim peccatum cordis consistat in concupiscentia inordinata. duplex autem sit concupiscentia. scilicet concupiscentia carnis. et oculorum. Concupiscentia carnis prohibetur nono precepto. Non concupisces uxorem proximi tui. Concupiscentia autem oculorum respectu reipublice prohibetur decimo precepto. Non concupisces rem proximi tui. Non agrum nec ancillam etc. Hic autem non prohibetur ancilla per usum concubine et usum voluptatis. quod sic prohibetur prohibito qua prohibetur concupiscentia carnis. sed quantum ad servile actum et usum utilitatis. Et sic per decem preceptorum decalogi (quod dicuntur moralia) sufficienter et distinctio: quod in his versibus comprehendunt. Unum cole deum. nec in res vane per ipsum. Sabbata sanctifices. habes in honore parentes. Non sis occisor. fur. mechabaris. testis iniquus. Vicinis tuis etc. resque caute suas

Secundus

Que sunt precepta prime tabule: et que secunde tabule.

Capitulum CCXIX.

Tertio ponende sunt quedam distinctiones istorum preceptorum quibus non vnum sed plura a pluribus distinguuntur. et sunt tres. Prima est quod horum preceptorum quedam dicuntur esse precepta prime tabule. quedam secunde tabule. Ad hoc videndum: notandum est quod de duobus legem moysi in monte synagoga edita scripta in tabulis lapideis: ad denotandum quod lapis est multum impressionis retentivus. sic lex debebat esse cordibus hominum indelibilis impressa. Erant autem due tabule moysi. quod lex hec pertinet ad duo precepta charitatis. scilicet dilectionem dei et proximi. ad que omnia alia reducuntur. In prima ergo tabula erant precepta de dilectione dei. et erant tria superius notata. scilicet. Non habebis deos alienos. Non assumes nomen dei tui in vanum. Memoro ut die sabbati sanctifices. Et que erant in prima tabula. ideo dicuntur precepta prime tabule. In secunda ergo tabula erant scripta alia septem que ordinantur ad dilectionem proximi. ideo dicuntur precepta secunde tabule. Convenienter autem precepta de dei dilectione in prima tabula scripta sunt. et de dilectione proximi in secunda. quia dei dilectione eius precepta priora sunt dilectione proximi et eius precepto.

Quonia iter precepta affirmativa et negativa distinctio (negativa de preceptis est. quod omnia sunt vel affirmativa vel negativa. in que est hec distinctio. Quia precepta negativa obligant sepe et ad sepe. ut non furaberis: sepe obligat et ad sepe. nullo tempore nulla constantia adhibita licitum est furari. Sed affirmativa quibus sepe obligent non tamen ad sepe. id est ad omne tempus et locum. sed cum debitis circumstantiis. ut honora patrem tuum: non teneor honore exhibere

Tractatus Secundus

ralis q̄dem: q̄a in p̄ncipijs naturali-
bus radicata est. potētia p̄o q̄ est vi-
gor forme supra materiā. **Q**ū p̄o p̄
oppositū impotētia causat ex victo-
ria materie sup̄ formā z ex p̄ria di-
sp̄ositōe p̄cedente in materia q̄ p̄ri-
at forme: ita q̄ forma nō p̄t terminā-
re totā materiā nec p̄prehēdit. z iō
diminuit vigorē? z actio natural.
et facile vincit z patit a p̄rijs: tūc d̄r
impotētia natural. **U**n̄ hic natura-
lis potētia (vt de ea loq̄mur) d̄r p̄o
tanto naturalis. nō q̄ natura hui?
defect? sit p̄ncipiū. sed q̄ natura ipe-
ditur p̄rijs disp̄sibus ne ad talē vi-
gorē valeat puenire. z sic quātū ad
naturalē potētiā aliq̄ sunt bñ dispo-
siti ad currendū. vt q̄ h̄nt longa cru-
ra z agilia z vigorosa dicunt h̄re na-
turalē potētiā ad currendū. z cur-
sores dici p̄nt. **Q**ui autē h̄nt crura
breuia tarda grossa z vigorē deficiē-
tia: vel h̄ntes podagrā vel guttā in
pedibz: dicuntur h̄re naturalē impo-
tentiā ad currendū. **E**t iō de curso-
re **A**resto. in p̄dicamētis exēplificat
et de pugillatore. **E**t sic patent tria
breuiter in q̄ pueniūt. in q̄ d̄nt. a q̄
origine trahūt natural potētiā vel i
po. put st? sc̄da sp̄s q̄litas? **C**etera
q̄ dicunt de potētia vt ad hūc tracta-
tū p̄tinent patēt sup̄ius vbi agit de
diuisiōe entis in actū z potētiā.

De potētis anime. z p̄mo
q̄ oportet ponere plures potēntias
aie in hōie **Cap. XXXI.**

Quā p̄ssime occurrit sermo i the-
ologica facultate z physica
tractabim? de eis dē. **I**psē aut potē-
tie aie naturales st? in hac sc̄da sp̄e
q̄litas. idcirco hic i serere notā po-
tētiā z aie z distinctōem ipsaz potē-
tiā z dignū iudicauit. vbi tria cōside-
randa occurrūt. **P**rimo q̄ oz pone-
re potētiā pluralitatem in aia nra

Quō sic patz. sim em̄ p̄bm in. ij. celi z
mūdi: rez talis est gradus q̄ qdam
res st? que p̄nt p̄sequi potētiā p̄se-
ctionis solū: z hanc paucis motibz.
et hec tenēt infimū gradū in entibz
alia h̄is sup̄iora cōsequunt perfectā
bonitates. sed multis motibz. z hec
tenēt sc̄dm gradū. **A**lia h̄is sup̄iora
sunt q̄ adipiscūt p̄fectā bonitatē: z
paucis motibz. z hec st? p̄fectiora z re-
nēt tertiu q̄. **Q**uart? at grad? est
q̄ aliq̄d absq̄ aliq̄ motu p̄fectā bo-
nitate possidet. **I**dem. z iste ē summ? z sup̄-
m?. **P**at exēplū istoz q̄rtoz q̄duū
Aliq̄s em̄ p̄t tenere infimū q̄dū bo-
ne dispositōis intantū q̄ nō p̄t cōse-
qui p̄fectā sanitatē. sed modicā cōse-
q̄tur paucis remedijs. **A**liq̄s at me-
lius dispositus p̄t p̄sequi p̄fectaz sa-
nitatē: sed multis remedijs. **A**liq̄s
autē adipiscit p̄fectaz sanitatē reme-
dijs paucis. **A**liq̄s aut p̄fectā possi-
det sanitatē sine aliquo auxilio vel
remedio. **A**p̄plicādo q̄ ad p̄posituz
dicendū est q̄ ip̄a entia inferiora ho-
mine p̄sequuntur quāndā imp̄fectaz
bonitatē z paucis motibz. z iō pau-
cas et illas determinatas h̄nt potē-
tias. z p̄ cōsequēs opatiōes paucas
et ita tenēt inferiorē gradū **H**ō autē
est gradus sup̄ioris z sc̄di. q̄ p̄sequi-
tur p̄fectā bonitatē. sc̄ beatitudinem
sed multis motibz. est tñ in infimo
q̄du istoz entū q̄bz p̄perit beatitu-
do. **E**t iō multis z diuersis opatio-
nibz indiget. z p̄ p̄sequens diuersis
potētis ad illas opatiōes. **A**ngeli
p̄o sunt in sublimiori gradu q̄ adi-
piscunt ipsam beatitudinēz paucis
motibz. z ideo paucioribz potētis
indiget. sc̄ intellectu z volūtate. **D**e-
us autē sup̄remū gradum tenet om-
niū entium: qui absq̄ quocūq̄ mo-
tu p̄fectam beatitudinē possidet. et
ideo in deo nō est virtus vel poten-
tia que differat a sua cōntiā. **E**t ita

De secūda specie qualitatis

patz q homo indiget pluribz virtu-
tibus z potētis aie quas oportz in
eo ponere: q sunt tanqz quedā auri-
lia: quedā ozgana. z quedam instru-
menta suarū operationum

Quo z q̄liter oēs potentie
aie p̄inet ad aiam vegetatiuā
sensitiuā z itellectiuā **CCXXXII**

Secūdo videndū est q̄ sunt il-
le potētie in ḡ. z ad q̄ redu-
cunt. Et dicendū est q̄ om̄e
p̄fectum cōtinet nobilitas cuiusli-
bet imp̄fecti eiusdē generis z em̄nē-
tius. sicut de^o q̄ est p̄fectissimuz qd
in ḡne entiu p̄tinet oēs p̄fectōes ali-
oī entiu que s̄t imp̄fecta respectu
eius z em̄nētius. Tres autē s̄t aie po-
tētie in ḡne. s. vegetatiua q̄ p̄tinet p̄i-
mū z infimū gradū: que est herbaz
et plantaz. Secūda est sensitiua q̄ est
animalium: q̄ tenet scdm gradū z est ve-
geratiua sup̄ior z p̄fectior. Tertia ē
rōnalis q̄ tenet tertiu et sup̄mū gra-
dū. z est hoī solū. z hec est alijs du-
abus p̄fectior z sup̄ma simplr. Sic
ergo est ordo inter istas. qz q̄qd hz
p̄fectiōis aia vegetatiua: totū illd
hz aia sensitiua em̄nētius z vltra. z
quicqd hz p̄fectiōis aia vegetatiua
et sensitiua: totū hz aia rōnalis em̄-
nētius z vltra. qz sensitiua continet
virtutē vegetatiuā. z rōnalis vtrū /
qz. Et hoc exp̄sse dicit Aristo. ij. de
aia: ponēs exemplū q̄ sicut tetrago-
nū p̄tinet trigonū. i. figura quattu-
or anguloz p̄tinet figurā triū āgu-
lorū. Et sicut pentagonū. i. figura
dncz anguloz continet tetragonū z
trigonū. ita rōnalis aia p̄tinet ve-
geratiuā z sensitiuā. Itē in homi-
ne est vegetatiua sensitiua z rōnalis
et nō q̄ sint tres distincte in eo ani-
me. sed vna p̄tinet p̄tente alias du-
as. scz rōnalis cōtinens vegetatiuā
et sensitiuā. sicut pentagonū p̄tinet

tetragonū z trigonum. Quia ergo
anima rōnalis cōtinet p̄tente alias:
oz q̄ p̄tentes z potētias aliaz habe-
at sibi tā vegetatiue q̄ sensitiue. Et
ideo oēs potētie aie: vel p̄tinent ad
aiaz vegetatiuā que p̄ueniūt aie rō-
nali inquantū p̄tinet vegetatiuā vel
ad aiam sensitiuā q̄ sibi p̄ueniūt in
quātū p̄tinet sensitiuā: v̄l p̄tinet ad
aiam rōnalem q̄ sunt sibi p̄prie z si-
bi p̄ueniūt inquantū est rōnalis. Et
ita in ḡne oēs potētie reducuntur ad
tres modos. quia v̄l respiciūt vege-
tatiuā vel sensitiuā vel rōnalem.

Quo oēs potētie reducuntur
ad quatuor genera potētiaz
qz vel s̄t vegetatiue vel apphēsiue v̄l
motiue vel motus executiue.

Capitulum CCXXXIII.

Distinctio ponēda est distinctio
sufficiētia z nūerus oīm po-
tētiaz q̄ntū ad hoc q̄ oēs re-
ducunt ad quatuor ḡna resp̄cū suoz
obiectorū. qd p̄t fieri respiciēdo di-
uersitatē obiectoz. qz sic distinguū-
tur potētie vt dicit Aristo. ij. de aia
Sunt ergo qdam potētie que solū
exercēt actum suū circa corpus sibi
v̄nitū z iunctū. z hec sunt potētie
vegetatiue. Quedam p̄o circa cor-
pus qd habet sensibile sibi v̄nitum
vel nō v̄nitum. z hec sunt potētie sen-
sitiue apphēsiue. Quedā vero cir-
ca totū ens. vt potētie intellectiue
apphēsiue. Et sic habemus tria ge-
nera potētiaz aie: quaz vegetatiua
est inferior. sensitiua sup̄ior. intelle-
ctiua sup̄rema. Apphēsiua autē vir-
tus alicui⁹ tanq̄ finis vel vtilis in-
diget alijs duabus ad hoc vt possit
vtilē vel suū finē assequi. Primo em̄
īdiget aliqua potētia imperāte mo-
tū ad illud. z hec vocatur appetitus
q̄ est motus īperās. z hec est duplex
v̄nus sensitiuus. aliū intellectiuus

Tractatus Secundus

Secundo indiget potētia executiua et exequēte motū imperatū. et hec vocat motiua. Et his habemus illas potētiās ī gñali vegetatiuas ap p̄hensiuas. siue q̄ntū ad sensus siue quantū ad intellectū. siue appetitiuas s̄l'r quantū ad sensum siue quātū ad intellectū. et mot⁹ executiuas. et sic sunt q̄tuoꝝ genera potētiarū.

¶ Distinctio oīm potentiarū aīe ī spēali. et p̄mo ad vegetatiuā p̄tinentiū **CCXXXIII.**

Quarto ponenda est oīm distinctio potētiarū ī singulāri s̄m hec q̄tuoꝝ gñā: incipiēdo a p̄mis. **Primo** igit̄ dicendū est de vegetatiuis. harū autē est talis distinctio. Quia potētia vegetatiua h̄z p̄ obiecto corpus viuēs sibi vniū. Ad hoc autē corpus triplex aīe vegetatiue opatio est necēaria. Una q̄ dem p̄ quā eē acq̄rat. et ad hoc ordinat̄ potētia gñatiua q̄ etiā p̄ multitudinē et successiōnē indiuiduorū cōseruat spēm ī esse acq̄sīto diuersis īdiuiduis. Alia p̄ quā corpus p̄iunctū acq̄rat determinatā q̄ntitatē. et ad hoc ordinat̄ virt⁹ augmētatiua cuius est gñatiuū ad determinatā quantitatē p̄ducere. Alia est p̄ quā corpus viuēs saluat ī esse et ī q̄ntitate determinata. et ad hoc ordinatur vis motiua: cui⁹ est dep̄ditū re/taurare vt sic res ī eē et q̄ntitate d̄bita p̄seruet. **Est** autē alia d̄r̄ia īstas potētiās. q̄ potētia augmētatiua et nutritiua h̄nt effectus suū ī eodē ī q̄ sunt. q̄ ip̄m corpus vniū aīe qd̄ auge: et p̄seruat p̄ potētiās augmētatiuā et nutritiua ī eadem aīa er̄ntes. **Sz** vis gñatiua h̄z effectū suū nō ī eodēz corpe sed ī alio q̄ nihil gñat seip̄m sed aliō. et ideo vis gñatiua appropiquat q̄dammodo ad dignitatē aīe sensitiue: q̄ h̄z opa

tiōes ī res exteriores nō sibi p̄iunctas: s̄z nobiliori mō. **Et** ita patz q̄ aīe vegetatiue cuiuslibet et rōnalis īq̄ntū est vegetatiua s̄z tres potētiē. s̄z gñatiua. augmētatiua. nutritiua: q̄ inueniunt̄ ī plātis et ī aīali/bus et ī hoīb'us. q̄ hec oīa vegetatiuā p̄cipiāt. **He** autē tres potētiē sic se h̄nt q̄ gñatiua est alijs nobilior q̄ ei deseruiūt nutritiua et augmētatiua. **Augmētatiua** est nutritiua nobilior. q̄ nutritiua augmētatiue deseruit. **Os** autē et potētia gñatiua h̄z tres vires seu potētiās s̄m **Auic.** vi. de natural'. **Prima** est feminatiua q̄ ī masculis et feminis semē generat et ordinat. **Secūda** est imutatiua q̄ virtutes (q̄ sunt ī semie) p̄mutat et p̄miset p̄pando s̄m qd̄ p̄uenit cōplexioni cuiuscūq̄ mēbri. **Tertia** ē formatiua q̄ ex seminib' p̄mixtis mēbra format et figurat. et hec sunt tres potētiē ex p̄te generatiue. **Quantū** autē ad alias duas. s̄z nutritiua et augmētatiua sunt q̄tuoꝝ q̄ naturales a medicis appellant̄ que illis deseruiūt. s̄z attractiua q̄ attrahit illō vñ debet fieri nutritio. **Retentiua** q̄ attracta retinet q̄s q̄ digerātur. **Digestiua** q̄ attractū et retentū digerit. **Et** expulsiua q̄ supflūū ex alimēto repellit et expellit. **Et** ī his potētijs consistit oīs potētia p̄ris vegetatiue. et sunt decē ī vniuerso.

¶ Distinctio potētiarū app̄hensiuarum partis sensitiue exterioris **Cap. CCXXXV**

Secundo dicendū est de app̄hensiuis siue cognitiuis potētijs q̄ tenēt s̄cōm gradū post vegetatiuas. **Potētia** autē vel ps app̄hensiuā diuidit̄. q̄ q̄dam est app̄hensiuā p̄tus vniuersaliū directe et nō p̄ticulariū. et tales app̄hensiuē intellectiue dicunt̄. **Alia** est app̄hensiuā

De secūda specie qualitatis

directe particulariū z nō vniuersalium
et tales apprehēsiue sensitiue dicunt
et q̄libet h̄az suā habet distinctōem
Prosequēdo autē app̄ hēnsiuā sensitiuā
nā illa diuidit̄ in interiorē z sensitiuā
exteriorē. Exterior autē distinguit̄ in
quinz hoc modo. Obiectū eim exte-
rius sensibile mouet z immutat poten-
tiā ad sentiendū. Hec autē immutatio
est duplex. Una fm̄ esse spūale vel in-
tentionale. z hoc modo immutat̄ vi-
sus q̄ a luce vel colore nō immutat̄ ut
sit calidus vel frigidus humidus vl̄
siccus. sed solū intēcionalit̄. z sic habet
mus potentiā visiuā. Hec autē poten-
tia est ordinata in neruo optico q̄ est
eius organū immediatū. oculus autē
mediatū. Alia immutatio ē fm̄ eē na-
turale. qd̄ p̄tingit̄ dupl̄. Uno mō vt
sit immutatio fm̄ locū. z sic immutat̄
auditus. z sic habemus potentiā au-
ditiuā. cuius obiectū ē sonus q̄ causa
tur expulsiōne z p̄motōe aeris. Hec
autē potētia fm̄ Auicē. est ordinata in
neruo expanso in superficie nerui opti-
ci. q̄ p̄tinet in sua p̄cauitate aerē cō-
naturalē. q̄ mouet̄ a suo exteriori. z sic
sonus p̄cipitur. Alio mō vt sit immu-
tatio fm̄ alteratōem. z sic immutat̄ ol-
factus. cuius obiectū est odor. Odo-
rabile autē nō spirat odorē nisi calēf-
factū. cuius signū est. qz̄ p̄gelata odo-
rē nō spirant. z odores boni z fetores
sentunt̄ fortius in estate. z sic habet
mus potētiā olfactiuā. q̄ est potētia
ordinata in anteriori pte cerebri in du-
abz cauernulis siliibus capitibz ma-
millaz. Si autē sit immutatio natura-
lis ex parte organi. sic accipit̄ gustus
et tactus. quoz̄ distinctō p̄ sic sumi
Quia tactus est p̄ totū corpus. sed
gustus in sola pte corporis. s. lingua
vbi solū tactū p̄comitatur. Vel aliter
qz̄ obiectū tactus immutat potētiā
p̄ primas qualitates. scz̄ calidū z frī-
gidū. z sic immutat̄ gustus inquātū

est quidā tactus. sed obiectū gustus
immutat̄ p̄ qualdā determinatas q̄li-
tates secundarias. scz̄ dulce z amari-
et ab istis immutat̄ nō inquātū est ta-
ctus licz̄ tangēdo immutat̄ s̄ inquātū
ē gustus. Et sic gustus p̄t dupl̄ p̄si-
derari. Uno mō vt tactus q̄ est prior
gustu. z sic qualitate p̄ambula. i. p̄
nis qualitatibz immutat̄ scz̄ calido.
frigido. humido. z sicco. Alio mō in
sua rōne formali vt ē gustus. z sic im-
mutat̄ sc̄da qualitate scz̄ amaritudine
vel dulcedine lz̄ alijs p̄ambulibz me-
diantibz. Potētia autē tactiua ē ordi-
nata in neruo cutis totius corpis z
eius carnibz. sed potētia sensitiua gu-
stus ē fundata in neruo exp̄. mō sup
corpus lingue. z sic habemus duas
potētiās alias. tactiua que ē dispsa p̄
totū corpus respectu p̄imaz. q̄tuor
qualitatū. z gustatiua q̄ ē i lingua re-
spectu dulcis z amari. Et sic p̄ q̄ s̄
quinz potētie apprehēsiue de foris. q̄
nobiliores sunt fm̄ qd̄ nobiliori mō-
et magis specialius immutant̄. Et iō
oim nobilior ē visus. post visum audi-
tus. post quē olfactus. post quē gustus.
vltimū z infimū gradū tenet tactus.
z iō nō omnia aialia p̄ueniūt cū homi-
ne in omnibz alijs. sed tāntū in illo. vñ
in omni aiali ē sensus tactus

¶ Quō distinguūt̄ potētie
sensitiue. **Capitū. CXXXVI**
Apprehēsiua autē interior si-
militer diuidit̄. Ad qd̄ clari-
vidēdū oportet notare. Pri-
mo qz̄ natura nō deficit in necessarijs
vt d̄. iij. de aia. Et ideo oportet esse
in aiali tot operatōes z tot potētiās
q̄ in h̄ aliud sunt nisi p̄xima opera-
tionū principia quot s̄ necessaria ad
vitā aialis perfecti. In aiali autē perfe-
cto requirit̄ qz̄ nō solum apprehēnsi-
dat rem cum est p̄sens sed etiam cū
est absens. quia cum nō habet omnia
J. i.

Tractatus

Secundus

necessaria sibi diuicta optz q moueat ad disticta. **C**u q̄ aial moueat ad re ipam qua apphedit optz q̄ ad h̄ qd moueat ad rem absentē q̄ absentē apphēdat. **S**icut igit animal habet virtutes z potentias exteriores per quas res presentes apphēdit. Ita oportet q̄ habeat potētias interiores per quas res absentes apphēdat. z eam species retineat. **A**lteri⁹ scdo notandū q̄ si animal mouet solū propter delectabile vel tristabile fm sensum. nō esset necessariū ponere in animi nisi potētia apphēsuam formarum per quas percipit sensus z in quibz delectatur vel quas horret. s; nō solum hoc est necessarium animali immo vltra hoc vt querat vel fugiat nō solum que sunt ei cōuenientia ad sensum sed ea que habent rationē vtilis vel nociui. sicut ouis fugit lupum non propter colorem vel figuram. qz si esset pulchrioris coloris puta albi vel pulchrioris figure. adhuc fugeret sed fugit eo q̄ nociuus vel inimicus. **S**i militer auis colligit paleam nō q̄ delectat sensum sed qz est sibi vtilis ad nificandū. **Q**uia ergo necessarium est vite animalis perfecti vt rem absentem sicut z presentem accipiat z eius speciem apphēsam cōseruet. et iterū q̄ nō solū res apphēdat vt delectabiles vel tristabiles fm sensum sed etiā vt nociuas vel vtilēs. z ideo necesse ē ponere potētias interiores. ad quas hoc ptineat ad que nō attinēt exteriores. q̄ fm **A**uicē. quinqz sunt. s; fm aliquos nō sunt nisi quatuor. quarz distictō sic pōt accipi. **S**ensu em interior aut habet esse circa formas z species sensibiles q̄ accipiuntur a rebz. aut circa itentōes earū. s; amicitie vel inimicie vtilis vel nociuē. **S**i circa formas sensibiles. aut apphēdēdo solū. sic ē sensus cōis. q̄ cōis dicitur propter tria eius opera que habet

scz cognoscere obiecta oim sensuū exteriorū scz colorē sonum z sic de alijs. **S**ecundo inter ea iudicare. scz inter albiū z dulce. q̄ duo nō potest facere alius quis sensus particularis exterior. **E**t tertio cōmūia sensibilia apphēdēdo. scz illa quinqz q̄ ponit p̄sus sensibilia cōmūia. s; de aia. que sunt motus. quies. numerus. figura z magnitudo. **H**ec em nulli⁹ particularis sensus sunt. p̄tia. sed sunt cōmūia oibz cōmūia. sed quedā horū. **N**am numerus. motus z quies sunt cōmūia omnibz sensibus. tactus vero z visus percipiunt omnia quinqz. z hec oia similiter apphēdunt a sensu cōmūia z propter ista dicitur cōmūis. **S**i autē potētia verset circa formas sensibiles nō solū apphēdēdo sed etiam retinēdo. sic ē imaginatiua cuius est formas sensibiles z species apphēsas in absentia sensibilibz p̄seruare. **E**t iste due potētie habēt esse in anteriori parte capitis circa frontē in qua p̄distinguuntur due cellule quarz prima ē magis humida sed a autē magis sicca. **H**odo humida bene recipiūt z male retinēt. fm p̄sim in libro de memoria z remiscētia. **S**icca autē e contra. **E**t ideo sensus cōis ad que termini nant neri oim aliaz potētiaz z sunt earz actus. ponit in p̄ma cellula humida cuius ē bene recipere. imaginatiua autē in scda q̄ est magis sicca cuius est bene p̄seruare. **S**i autē verset sensus circa itentōes vtilis vel nociui amici vel inimici. aut hoc ē apphēdēdo solū z sic ē estimatiua naturalis. aut recipiēdo z p̄seruādo. z sic ē memoria sensitua. **E**t sic isti duo sensus habēt esse in posteriori parte capitis. in qua distinguuntur due cellule quarum p̄ma ē magis humida z ideo in illa ponitur estimatiua cuius est solum recipiēdo apphēdēdo. **S**ecunda z v

De secūda specie qualitatis

tima est magis sicca .z sic in illa ponitur memoria sensitua cuius ē z recipere z receptas intēctōnes conseruare sicut in thesauro. Est autē hic intellegendū q̄ cum potentie sensitue sint cōmunes hominī z alijs animalibus perfectis .inter hominē z alia animalia perfecta nō est differentia quo ad illas potentias que sunt apprehensiuē formarum sensibilū vel retentiuē sed quo ad illas que sunt apprehensiuē z retentiuē formarum intellectualium quo ad estimatiuā naturalem .scz z memoriā. Est autē talis differentia q̄ alia animalia quo ad estimatiōnes percipiūt h̄mōi intēctōnes vtilis vel nocui naturali instinctu . homo autē per quandā collationē z deductionē z ideo quod in alijs animalibus dicitur estimatiua naturalis in hoibus vocatur cogitatiua virtus .z q̄ per quandam collationē omne nociuū vel vtile inuenitur . yocaf etiam in hoibz ratio particularis . est em̄ collatiua istarū intēctōnū individualiū sicut rō vniuersaliū. Ex parte autē memoriē sicut ē differentia . nō solū em̄ h̄z homo memoriā taliū que in p̄terita recordatōne p̄sūt s̄ etia remiscētia . quare remiscētia p̄sūt in quadam deductionē z inuestigatōne syllogistica ad hoc vt ex aliquibus memoratis veniat in recordatōne aliquoz p̄teritorū quorum non habebat memoriā . z sic memoria est in animalibus z nō remiscētia . in hominibus vero vtrūq̄. Hoc autē habet estimatiua z memoriua in homine nō p̄ illud quod est propriū parti sensitue sed p̄pter affinitatē z p̄pinq̄ritatē ad rationē vniuersalem z ad intellectū ex cui⁹ redūdātia z efficiētia ē amplioris z efficacioris virtutis. Quintus s̄o sensus interior ab aliquibus ponitur fantasia q̄ est in superiori p̄ media capitis . z hic sensus est medijs inter imagina-

tionē z estimatiōne naturālē siue cogitatiuā. Et huius officiū ē p̄ponere inuicē species apprehensas z intēctōnes z distinctiōnē z p̄iūctiōnē . sicut cū ex forma auri z montis format montē aureū que nunq̄ vidit . z alia figurata vt chymeras z h̄mōi . q̄d attribuit fantasie cui⁹ organū ponit in medio cerebri. Sed q̄ ista operatio in animalibus ab hoie nō apparet . z ad hanc videt̄ sufficere in homine virtus imaginatiua. Ideo alij istam potentiam non ponunt distinctam ab imaginatiōne sed ipi imaginatiōni istam operatiōne attribuit. Et huius sententiē ē expresse Averrois i quodā libro que fecit de sensu z sensibilibus . z sic ipa imaginatio dicitur etiā fantasia. Et dicitur imaginatio in quārtū tales species p̄seruat z est thesaurus z memoria quedā eoz . z ideo dicit imaginatio quasi imaginū cōseruatio . dicitur autē fantasia inquantū facit taliū formarū diuersas cōpositiōnes. Et dicit a phanos q̄d ē apparitio q̄ facit diuersa homi apparere . vñ z tales apparitiōnes fantasie dicitur . z ipse species in ea cōseruate fantasmata appellant . z sic fm̄ hoc nō essent nisi q̄rtuor sensus interiores realiter distincti . scz Sensus cōis imaginatō vel fantasia estimatiua siue cogitatiua . z sensitua memoria . z sic habet distinctiōnes potentiaz p̄tis apprehēsiue . quantū ad sensitivas potētias q̄ in vniuerso s̄ nouē . quinq̄ exteriores . z q̄rtuor interiores . si imaginatō z fantasia non distinguunt . q̄d verius reputo.

¶ Quō distinguūtur intellectiua potētie apprehēsiue.

Apphēsiua autē intellectiua sic distinguūt . q̄ ea q̄ s̄t in p̄te intellectiua apprehēsiua p̄nt p̄pari ad inuicē p̄mo sic potētia ad potētia . q̄ sicut potētia passiua ad actiua . sic distinguūtur intellect⁹ duplex . scz agens cuius

Tractatus

Secundus

est facere fantasmata que sunt intelligibilia in potentia . esse intelligibilia actu . per suam illustrationē **E**t possibilis cuius est illa apprehendere et intelligere . **N**ec autē duo . scz intellectus agens et possibilis . diuersimode se habet ad apprehensionem . qz intellectus agens pertinet ad potētias apprehēsuas . nō tanq̄s apprehēdens . s; tanq̄s apprehensionem causans vel faciens **S**ed intellectus possibilis tanq̄s apprehendens . **S**ecōdo possunt comparari sicut habitus ad actum . et sic distinguuntur memoria intellectiuar et intellectus vel intelligentia . qz vna et eadē potentia est intellectus et memoria et idem obiectum habent . sed ab actibus est talis distinctio . quia intellectus possibilis dicitur et vocat memoria inquantū pseruat habitū et species intellectuales . et idem intellectus possibilis vocat intellectus et intelligentia prout actu vtitur speciebus et actu considerat per eas . et sic est in actu secōdo per eas . qui est operari **T**ertio modo sicut actus ad actū et sic distinguuntur ratio et intellectus **R**atio enim et intellectus eadē sunt potētia realiter sed differunt in actu . qz intellectus dicitur intellectus quando sine aliq̄ discursu res apprehendit . sed idem intellectus dicitur ratio . quādo circa ea res apprehensas discursit considerando componēdo diuidendo et huiusmodi . **Q**uarto modo possunt comparari sicut habitus ad habitū et sic distinguunt alio modo ratio ab intellectu . qz intellectus dicitur habitus principiorum . ratio vero cōclusionū . **Q**uinto possunt comparari respectu finis . et sic differunt intellectus practicus et speculatiuus . qz speculatiuus dicitur qui quod apprehendit non ordinat ad opus . practicus autem eōuerso ordinat ad opus . et ideo eadem est potentia sed differunt fine . qz practicus ha-

bet pro fine opus . speculatiuus veritatem . vt dicitur tertio de anima . et ibidem dicitur qz intellectus speculatiuus extensione fit practicus qz extensio est ad opus **S**exto possunt distinguere et comparari sicut ista tria simul . scz in actu . habitū et obiectū . et istis tribus modis eadē potētia intellectiua dicitur ratio inferior et ratio superior **V**ocatur tū sic et sic a diuerso obiecto . qz ratio prout intendit eternis cōspiciendis vel cōsulendis **C**ōspiciendis prout ea speculatur in seipsis **C**ōsulendis autē prout ex eis accipit regulas agendorū . et tū dicitur ratio superior . **P**ro ut vero temporalibus intendit dicitur ratio inferior **I**tem differunt sicut actum qz rationi superiori competit regere inferiori regi **E**t sic loquitur **A**ristoteles . iij . ethicorum . qz ratio semp ad optima deprecatur **I**tem differunt penes habitū . qz ratio superior consulit per habitū sapientie . inferior autē per habitū scientie **S**eptimo possunt considerari et comparari quantū ad gradum . et sic distinguunt intellectus sicut diuersos gradus . et hoc diuersimode sicut diuersos **Q**uidā distinguunt sic intellectus potest considerari tripliter **U**no modo potest esse in potētia et sic dicitur possibilis **A**lio modo prout est in actu primo qui est scientia . et sic dicitur intellectus in habitu **T**ertio prout est in actu secōdo qui est considerare et sic dicitur intellectus adeptus vel intellectus in actu a tali **A**liiter distinguunt alij **A**d quod notādū qz intellectus potest considerari quadrupliter **P**rimo potest esse sicut tabula rasa anteq̄ sit species intelligibili informatā . et sic est oino in potētia vel simpliter vel respectu illius cuius species nō habet . et a tali gradu vocat a philosophis intellectus materialis seu potētionalis seu possibilis . et sic agit de eo . iij . de anima vsqz ad partem illam . **C**um autem sit actu singulari **S**ecundo modo potest considerari

De secūda specie qualitatis

put est actu specie informatus s; nō dū negociat circa eā. z sic vocat irellectus dispositus vel spē informatus. et sic determinat de eo ab illa p̄cusa. Cū autē vsq; ad illā. Qm̄ in om̄i Tercio mō p̄r p̄siderari vt actu circa sp̄m̄ iā adeptā negociat. z sic vocat intellectus in actu. z sic determinat de eo ab illa particula Quoniā. vsq; ad illā. Indivisibilem intelligentia Hūc ar̄ gradū z statū circa optimū intelligibile posuerūt p̄biturū intellectū circa finē vite Nos ar̄ dicimus q; erit in eterna beatitudine. Et his ergo p̄cludam. q; in p̄te in intellectu. i. apprehensiva nō sunt nisi due potētie reali distincte. scz intellectus agens z possibilis. s; intellectus possibilis d̄r z noiatur diuersis nominibus a suis diuersis p̄ditionibus. Vñ eadē potētia exis. d̄r intellectus vel intellectiva d̄r memoria. d̄r ratio. z rō superior d̄r z rō inferior. d̄r intellectus speculativus. z intellectus practicus. intellectus possibilis. intellectus dispositus. intellectus in actu. intellectus adeptus. Sicut vn̄ z idē p̄r d̄r ei doctor in q̄rū docet. cantor in q̄rū cantat. faber in q̄rū cultellum fabricat. z sic de alijs Et q; p̄z vltimū distinctio om̄i potētiarū apprehensuarū. q; in vniuerso sunt vñdecim. scz qn̄q; sensitive exteriores. q̄tuoꝝ interiores et due intellectiue. intellectus scz agens q; d̄r apprehensivus. nō qdē qz apprehendat. sed qz apprehensione causat. et possibilis qui apprehendit.

¶ Distinctio potētiarū appetitiuarū vñmoruarū. **Ca. XXXVII**

Modo tercio dicendū est de appetitiuis Appetitus autē nihil aliud est q̄ inclinatio q; formā p̄sequit. Hec autē forma ē triplex. vna naturalis. sicut forma lapidis. z hanc formā sequitur appetitus q;

d̄r naturalis inclinatio. vt lapis si motus ueat ad locū p̄p̄riū. s. deorsum. z iste appetitus vocat naturalis. q; appetitus nō ē aliqua potētia naturalis appetitiua. put hic de appetitu loquitur Sola em̄ forma sufficit ad talē motū z ad talē inclinatioem. q̄uis et in hoīe sit talis appetitus fm̄ elementum p̄dominās qdē ē graue. Alia forma ē interioralis z apprehensibilis. z hec ē duplex. qdā sensibilis q; apprehendit sensu. qdā intelligibilis q; apprehendit ab intellectu. Formā ergo apprehensam a sensu sequitur appetitus q; d̄r z vocat appetitus sensitivus. z appetitus aialis. z sensualitas. Vocat autē z noiat istis tribus nominibus ratione singulari z diuersa. Vocat em̄ p̄mo appetitus sensitivus. Tum qz sensitivā apprehensione sequitur. Tum qz ē in parte sensitiva. Tum qz est sp̄s alicuius rei sensibilis. Vocat ar̄ sc̄do appetitus aialis. p̄mo ab aia. qz p̄maz apprehensione aie sequitur q; ē sensitiva. ois em̄ cognitio intellectiva fit ex p̄tenti sensitiva. p̄mo. Posterior. Secundo ab aiali. qz p̄uenit om̄i aiali. z hoī nō in q̄rū ē hō. s; in q̄rū est aial. et iō hoīes fm̄ illū viuētes dicuntur aialiter z bestialiter z brutaliter viuere. vt p̄z p̄mo ethicoꝝ. Vocat autē tercio sensualitas. qz sensualitas videtur sumpta a sensibili motu. sicut a visione sumit nomē visus. z ab actu sumit nomē potētie. Hec autē est actus appetitus sensitivi apprehensivus nem p̄sequens. Actus em̄ apprehensivus virtutis nō ita p̄p̄rie d̄r motus sicut actio appetitus. Nā opatio potētie apprehensivae terminat in hoc z p̄ficat q; res apprehensae sunt in apprehensivae. Operatio autē appetitiuae i hoc q; appetitus inclinatur in rem appetibilem et iō opatio apprehensivae assimilatur. Operatiuae autē cōparatur motui. vñ p̄ sensualē motū intelligitur opatio

Tractatus Secundus

potētie appetitiue. z p sensualitatē in
telligibilē ipā potētia appetitiua. q̄ ē
appetitus sensitiu⁹. Formā autē app
hensaz ab intellectu sequit⁹ appetit⁹
q̄ dicitur appetit⁹ intellectiu⁹. vel rōnalis
vel volūtas. Dicit autē intellectiu⁹ nō
q̄ intelligat. s; q̄ sequit⁹ intellectum
vt illud appetat q̄ dicitur intellect⁹ cogno
scite. Nō em̄ diligim⁹ nisi cognita s̄m
Augustinū. z q̄ ē in pre intellecta.
Dicit autē rōnalē q̄ iudicium ratiōis
sequit⁹. vt illud q̄ dicitur rō eligēdū
vel recusandū. illud eligat vel recu
set volūtas. Dicit autē volūtas p cō
paratiōem ad appetitū sensitiuū. Nō
bilioza em̄ entia z si eis pueniāt noia
ignobilū. tñ specialia noia ratiōe sue
nobilitatis sortunt⁹. Et iō q̄uis vo
luntas dicat appetit⁹ z pueniat in h
noie cū appetitū sensitiuo. tñ spēale
nomē sibi retinuit. vt appetitus itel
lectiuus dicat nō solū appetit⁹ s; vo
lūtas. Licet autē sensitiu⁹ dicat appe
titus. tñ nō p̄tue volūtas. Appetit⁹
autē sensitiu⁹ diuidit⁹ in duas potē
tias. quaz vna vocat⁹ cupiscibilis.
alia vocat⁹ irascibilis. Quaz distinctō
ab aliq̄b; ponit⁹. q̄ cupiscibilis ordi
nat⁹ ad psequutiōem boni. z p istam
ouis vadit ad pastorē z ad herbā rā
q̄ ad bonū suū estimatū z apprehen
sum. z estimatū estimatiua naturali
et q̄ dā instinctu naturali q̄ est in esti
matiua. Irascibilis autē ordinat⁹ ad fu
gam mali. z p istā potētiā ovis na
turalit⁹ fugit lupū rāq̄ malū suū app
hensum z estimatū instinctu estima
tiue naturalis. S; meli⁹ alr assignā
tur. Ad eandē em̄ potētiā p̄tinet z
p̄fēq̄ puenientia s̄m sensum z refu
gere nociua. z hoc p̄tinet ad cupis
cibile. cuius obiectum ē delectabile
s̄m sensum. Ad aial autē nō solū p̄tinet
potētia p quā sequat⁹ puenientia
et refugiat nociua. s; etiā potētia p
quā resistat ipugnantib; q̄ puenien

tia in aiali amouēt z nocumēta infes
runt. z hoc facit irascibilis. cuius ob
iectū est arduū. q̄ s̄lt⁹ tendit ad hoc
vt superet p̄rariā z nociua. Et in h
appetitu sensitiuo in q̄ passiones do
minant⁹ ponunt virtutes morales. q̄
sunt regulatiue z domatiue passionū
rāq̄ in subiecto in hoie. q̄ dā in p̄cu
piscibili. q̄ dā in irascibili. de q̄b; passi
onib; in tertia specie q̄ratis sibiun
get. Et hec de appetitu sensitiuo s̄f
ficiant. Appetit⁹ autē intellectiuus q̄
dicitur volūtas non distinguit⁹ in plures
potētiās. q̄ q̄d facit virtus inferior
p plura. facit superior p pauciora. Ha
bet autē distinctiōis nomē a diuersis
suis actib; sicut intellectus. Volun
tas em̄ q̄ sequit⁹ simpliciter apprehēsiō
nē itellect⁹ z mouet motū naturalē
sicut alie potētie. dicitur volūtas natura
l⁹. Et autē ē libera z seq̄ deliberatiōem
intellect⁹. dicitur volūtas deliberatiua. nō
tñ sunt diuersē voluntates distincte
realiter. s; vna a diuersis suis actib;
noiat⁹. Et q̄ p̄z q̄ potētie appetitiue
in hoie sunt tres. Due in pre sensitia
et vna in parte intellectiua.

De potētia motiua mot⁹
exequutiua. Ca. LXXXVIII

Quarto z vltimo dicendū ē
de potētia motiua. q̄ p̄tue
uit distingui ab aliq̄b; in im
perantē motū z in exequentiē. S; im
perans motū nō ē alia potētia nisi ap
petitiua de q̄ dictū ē. Et iō motiua po
tētia dicitur exequutiua motus imperari
Sed em̄ aliq̄s nō ē potētia aie.
s; ē q̄ dā vis interior admixta muscu
lis lacertis z neruis mēbroz. Sed
aliq̄s vero ē spēalis potētia. q̄ cū in
oib; aialib; sit sensus z appetitus. nō
tñ motus localis. Et iō ad exequen
dū motū p̄ter potētiā imperantem
motū. oportet ponere efficientē vel ex
equentiē motū. z hec ē v̄t⁹ ista ner⁹

De secūda specie qualitatis

nis et musculis p̄trahēs et relaxans
cordas et ligamēta p̄iuncta mēbris. et
h̄ac sic ponit. vi. de naturalibz. Aūc.

¶ Tres cōclusiones ex p̄ce
dentibz. et p̄mo q̄ oēs potentie aīe
sunt. xxvi. Cap. LXXXIX.

Hic igit̄ p̄cludo tria. p̄mū
est. q̄ ex p̄e vegetatiue ha-
temus decē potētias. ex p̄e
app̄ehensiuaz habemus. xi. ex p̄e mo-
tiuaz motū imperantiū habemus
tres. Si ex p̄e exequentiue. q̄ nō
sunt aliq̄e erūt oēs potētie aīe. xxiiij.
Si aut̄ executiuā potētā ponam̄
vnā erūt. xxv. Et si fantasia sit distin-
cta ab imaginaria q̄d nō credo erūt
xxvi. Et in istis p̄sistit et p̄cludit ro-
ta regio et totum regnum potētiāz
anime rātionālis.

¶ Tripl̄ differunt poten-
tie intellectiue et sensitiue

Secūda p̄clusio est q̄ triplex ē
dīna potētiaz intellectiuaz. scilicet
intellect̄ agētis. et possibil̄. et volūta-
tis ad oēs alias. nā oēs alie s̄t affi-
xe organo corpali. et eo mediantē ex-
ercent suā op̄atōem. sicut potētia vis
sua mediantē oculo. et sic de alijs. Et
potētie intellectiue nō sunt p̄iuncte
alicui organo corpali. s̄ sunt separe
euate et iūte. vt p̄r. iij. de aīa. Et
q̄ vlt̄erius sequit̄ sc̄da dīna q̄ poten-
tie intellectiue cōparant̄ dupl̄ ad aīa
sc̄z vt ad suā radicē siue p̄ncipiū. sc̄do
ad suū subiectū. Sunt em̄ in eē ip̄i
aīe sicut in subiecto. s̄ oēs alie corp̄i
affixe cōparant̄ ad aīam sicut ad suā
radicē et suū p̄ncipiū. s̄ ad p̄iunctum
sicut ad subiectū. vñ sunt in p̄iuncto
et in cōposito sicut in subiecto. Et q̄
bus sequit̄ tertia dīna. q̄ cū destru-
to subiecto destruit̄ acc̄s q̄rū ad
se et suā op̄atōem. destruccio cōposi-
to vel p̄iuncto. necesse est destrui po-
tētiāz sensitiuas. et affixas organo

subaliter et eaz act̄. Et q̄ aīa ma-
net separe. manēt in ea sicut in radice
et in subiecto sicut effect̄ in cā. Et
q̄ intellectiue sunt in aīa sicut i sub-
iecto. destruccio p̄iuncto et cōposito
nō destruit̄. s̄ manēt in aīa separe
ta. Et iō in aīa separe nulla potētia
affixa organo siue sensitiua siue alia
manet realit̄. nec in se nec in sua op̄a-
tione. s̄ solū virtualit̄ in radice. poten-
tie aut̄ intellectiue remanēt et subalt̄
ter se et realit̄ in sua op̄atōe

¶ Quid importetur nomi-
ne sinderisis. noīe conscientie.
et nomine liberi arbitrij. et quid est
vnumquodq̄.

Quia p̄clusio est. q̄ cū oēs
potētiāz aīe sunt enumerate
q̄cūq̄ alia dicunt̄ de his q̄
p̄tinent ad partē intellectiuā vel non
sunt potētie. vel si ad potētā p̄tinet
ex aliqua p̄dicōe alicubi nominant̄.
nō tñ p̄ter postas potētias est alias
assignare. Et iō q̄uis ista tria sinderi-
sis. p̄scientia. lib̄z arbitrij ponant̄
in p̄e intellectiua. nō tñ diuerse po-
tētiāz sunt a nominatis. Et sinderi-
sis est habit̄ p̄sequētiālis intellect̄
p̄actici respectu p̄mōz p̄ncipiōz
speculabilū. Eius aut̄ ē instigare ad
bonum et murmurare de malo respe-
ctu op̄abilū. Conscientia aut̄ actum
nominat et nō potētā nec habitum.
Et q̄ p̄scientia d̄: q̄si cū alio sc̄ia. iō
illius potētie ē act̄ cuius ē sc̄ia. hęc
aut̄ ē intellect̄. Lib̄z aut̄ arbitrij
q̄uis sunt diuerse op̄iniones q̄d sit et
nominet. teneo tñ in cōi doctrina q̄
nominat vel fecit potētiāz vel potē-
tiā. Si duas potētias nominat sicut
videt̄ dicere Damasc̄ lib̄z arbitrij
um ē facultas intellect̄ et volūtat̄
Sic lib̄z arbitrij ē intellect̄ et vo-
lūtas. Et intellect̄. q̄ ibi libertas
inchoat. voluntas aut̄ q̄ ibi terminat̄

Tractatus Secundus

Si autem fuerit solū potentia vna. qz lū
beras arbitrij videt eē in eligēdo cō
uenientia fini. sic cū hoc princiar ad
solā volūtatē supposito iudicio intel
lecto. libez arbitriū de solā volūtatē

Et ista de poterijs aie dētrā sufficiāt

**¶ De voluntate quō varie
in diuinis et humanis frequē/
ter accipit. Caplin. CXL.**

Quia vero hic videndū ē de
volūtatē cuius acceptō est
multiplex z diuersam diffi/
cultatē afferre in loquutiōibz diuinis
et humanis **I**dcirco quarto de mul
tiplici acceptōe z distinctōe volūta/
tis potissime in deo aliqd inferemus
Et qz doctores vt Damal. liij. et
doct. alij ponūt in deo eē duplicē vo
lūtatē antecedentē z sequentē vna
distinctōe. **I**dcirco pmo videndū ē
qd noie istaz volūtarū ipotes. **D**i/
stinguunt etiā volūtatē. in volū/
tatem signi z in volūtatē bñplaciti
alia distinctōe. z iō scdo de hoc vide
dū est. **T**ercio quō aliqñ rā in diuinis
qz humanis noie volūtarū aliqñ
actus aliqñ res volita ipotes. **A**d
videndū igit qd noie volūtaris aīce
dentis z sequētis ipotes. **P**rimo
sciendū ē q cū volūtas diuina distin/
guat vel duplex ponat. nō ē intelligē
dū q ipā diuina volūtas aliqūā i se
diuersitatē vel multiplicatē admit
tat aut in se distinguat. cū sit summe
simplex z indivisibilis. z sit reāl dī/
uina eēntia. licet differāt rōne **S**ed
cū dicimus duplicē volūtatē in deo.
vel antecedentē vel sequentē. signi et
bñplaciti. hec diuersitas attendit sp
respectu rerū volitarū. z nō respectu
volūtaris ipius dei. **N**ihil em pzo
habet diuinā volūtatē diuersimode
psiderari. s̄m diuersa volita q respi/
cit que sunt eius obiecta.

¶ Quid est in deo volūtas

anecedens et cōsequens

Quod ascendēdo ergo ad ppositū
duo psiderare possumus. scz
volūtatē dei respectu volū/
te rei. z ipam rē volitā. q ē obiectū di
uine volūtaris. **I**n re aut volita duo
psiderare possumus. descendēdo ad
rē volitā respectu cuius in deo ponit
volūtas ancedēs z sequēs q ē crea
tura intellectual. qz in creatura intel
lectuali q ē ordinabil in beatitudine
ex sua natura possumus psiderare
illud qd ordinat in beatitud nē. z h
est ipamet creatura. z possumus psid
derare illud qd ordinat. z hec sunt
auxilia qbus ad psequendā beatitu
dinē adiuuat **I**stis tribz suppositis
declarabo quō in deo distinguat volū
tates ancedēs z sequēs. **P**rimo
ex pre rei volite a diuina volūtatē. q
res volita ē ipamet creatura intel
ctualis **S**cdō ex pre auxiliōz q pse
runt ipi creature intellectuali a deo
volite qbus iuuat ad psequendā bea/
titudinē. **T**ercio ex pre diuine volū
taris respectu istaz rerum volitarū.
Quarto pcludā aliqs pclusiōes ex
pdictis **A**ccipiēdo ergo illud qd ordi
nat in beatitudine qd ē ipa creatu
ra intellectual est duo psiderare. scz
naturā z psonā **A**ccipiēdo z respi
ciendo naturā deus vult oēs hoies
saluos fieri z oēm creaturam intel
ctualē. in qzū omibz dedit naturā ca
pacē beatitudinis z ordinabilē ad be
atitudinē **S**i aut accipiamus psonā
cū actōes supposito. sint. z p ptiās
actōes multi deuiēt a beatitudine
qz ptaue sunt **I**deo deus qzūm ad
ea q sunt psonē nō vult oēs hoies sal
uos fieri. **P**rima igit volūtas q de
respicit naturā dī in deo ancedens.
Scdā q respicit psonā sequēs. z p
tanto. qz pū ē ordine nature. lz nō
ordine tps. natura z sequētē pso

De secūda specie qualitatis

na. et p̄pus ē naturalr cadens in n̄ra
p̄sideratōe natura ordinabilis ad be/
aritudinē q̄ p̄sona cū actionibz q̄bz
finē p̄sequit̄ si sunt bone vel ab vltio
fine deuiat si sunt p̄raue. Et iō respe/
ctu antecēdis p̄siderabil̄ ponit̄ volū/
tas antecēdis. et respectu p̄sequēt̄ p̄si/
derabil̄ ponit̄ volūtas p̄sequēs i deo
Si at̄ sc̄do in deo p̄siderem̄ auxilia
q̄bus iuuamur ad consequēdum f̄s/
nem creature intellectualis. sic con/
siderandum est q̄ duplicia s̄nt hu/
iusmodi auxilia. Sunt em̄ quedam
auxilia cōmunia. que dantur omni/
bus vt salui fiant. s̄. liberum arbitriū
p̄cepta. consilia. quibz oēs possunt
dirigi ad salutem. Sunt autem que
dam specialia. vt gratia et virtutes.
perseuerantia in bono et huiusmodi.
que dantur aliquibus specialiter et
singulariter. Quia vero ordine na/
ture commune precedit et antecedit
illud quod est speciale et singulare. et
speciale illud quod est cōmune sequi/
tur. ideo voluntas diuina prout res/
picit cōmunia auxilia post que alia
specialia cōsequuntur dicitur antece/
dens. et isto modo vult omnes ho/
mines saluos fieri voluntate antece/
dente. s̄. quia omnibus diuidit cōmu/
nia auxilia quibus possunt ad beati/
tudinem puenire. sed nō voluntate
consequente. quia non omnibus des/
dit specialia. Tercio ostendo quomō
accipiat̄ in deo voluntas anteces/
dens et consequens ex parte volūta/
tis eius respectu rerum volitaz. Vo/
luntas em̄ antecēdens potest dici quā/
do deus vult aliquid non in se et sim/
pliciter sed in suo antecedente. Sed
voluntas consequens quando vult
aliquid in se et simpliciter. vt p̄bi gra/
tia. Ponamus q̄ rex dat arma mili/
ti ad bellandum pro salute regni con/
tra inimicos. Iste miles tam sic ordi/
natus ad bellū potest dupliciter cō

siderari. Uno modo in quantum est
ordinatus ad bellū a rege. Alio
modo s̄m actus quos gerit in bello.
Si ergo consideretur s̄m qd ordi/
natur ad bellandum a rege. sic potest
dici q̄ rex vult ei honorem nō abso/
lute sed in suo antecedente. Si autē
consideretur miles quātum ad acc̄/
quibus gerit se in bello. tunc rex vult
ei quod sibi debetur pensatis suis cō/
ditionibus. Unde si male se habeat
vult ei obprobrium. si strenue vult
ei honorem. Et ideo hoc qd vult ei
pensatis conditionibz omnibus con/
sequentibus. vult ei voluntate con/
sequente. et hoc a rege simpliciter vo/
litum militi. aliud aut̄ s̄m quid. Sic
in deo ad p̄positum pro tanto. quia
deus dedit homini ea quibus ordi/
natur ad beatitudinē. s̄. liberum arbi/
trium respectu cuius dicitur deus
omnem hominē saluum fieri velle in
suo antecedente. et hinc sumitur vo/
luntas antecedens. Sed considera/
to quomodo quilibet se habet in vr̄e
do illis. simpliciter vni vult damna/
tionem. alij beatitudinem. et hoc vult
eis voluntate consequente. et hinc su/
mitur in deo voluntas consequens.
Ex his quarto concludo vnam con/
clusionem. q̄ per p̄dicta patent quat/
tuor difficultia que p̄sueuerunt dici de
differētia harum voluntatum. Pri/
mum est q̄ diuersitas voluntatis an/
tecedentis et p̄sequentis nō est in di/
uina voluntate. sic q̄ sint due res dis/
tincte. sicut vnus oculus est distin/
ctus ab alio. S̄ ē distinctio solū rōis
et sumitur ex parte rerum volitarū.
vt patz ex dictis. Sc̄dōm est q̄ deus
vult omnes hoies saluos fieri volun/
tate antecedente sed nō p̄sequente ni/
si bonos. vt patuit in vtro q̄mō p̄di/
cto. Tercium est q̄ voluntas dei an/
tecedens non semp̄ impletur. nec fit
semp̄ illud qd ip̄e illa voluntate vult

Tractatus Secundus

sed aliquando deficit ut non fiat, quia illa voluntas non est voluntas simpliciter, nec volitum illa voluntate est volitum simpliciter, sed secundum quod. Sed voluntas simpliciter quens se per se infallibiliter implet quod est voluntas simpliciter, et res volita est volita simpliciter. Quartum est quod voluntas antecedens in deo est voluntas speculativa, et non respicit particulares conditiones et operationes, sed solum naturam in communi. Sed voluntas consequens est practica et respicit particulares conditiones personarum, et supposito quorum sunt actiones, et ideo que vult voluntate speculativa, non vult simpliciter sed secundum quid, quare non semper impletur. Que autem vult voluntate practica, vult simpliciter, quare semper de necessitate impletur.

De voluntate signi et beneplaciti, et primo quomodo de deo dicuntur aliqua proprie aliqua metaphorice. Cap. lxxii.

Modo videndum est de voluntate signi et beneplaciti. Ubi primo videndum est quod aliqua de deo dicuntur dupliciter. Uno modo proprie, et illa vere de deo sunt, sicut sapientia, bonitas, iustitia, substantia, persona, proprie de deo dicuntur, et vere ac realiter in eo sunt. Alio modo dicuntur aliqua de deo metaphorice, et per similitudinem cuiusdam proportionabilitatis in comparatione ad suos effectus quorum est causa. Et hoc modo metaphorice dicitur ignis. Deutro, et ex illa proportionis similitudine, quia sicut ignis se habet ad sui peritiam et consumptionem, ita deus ad consumendam nequitiam. Unde ipse esse ignem est ipsum esse destruentem nequitiam. Et isto modo etiam punitio sua qua peccatores punitur dicitur ira eius, de qua psalmista dicitur fumus in ira eius, et ignis a facie eius exarsit. Et quia effectus est si-

gnum cause, ideo illi effectus sunt quos attenditur similitudo vel ire vel alius alterius, dicuntur esse signa, unde punitio dicitur signum ire eius, et sic de alijs.

Distinctio voluntatis signi et beneplaciti in deo.

Cap. lxxiii.

Hic supposito potest patere distinctio voluntatis diuine in voluntatem signi et beneplaciti. Quia voluntas beneplaciti dicitur actus eius volendi quo sibi aliquid placet, et ista voluntas proprie de deo dicitur et vere in eo est. Voluntas autem signi dicitur aliquid significum extra deum existens, quod preterit deum velle aliquid vel preterit dicit aliquid in deo secundum quod se habet ad modum volentis, sicut punitio qua deus punit aliquem ostendit ipsum se habere ad modum irati. Sed beneplaciti non dicitur ita proprie irasci, sed dicitur velle illa quorum sunt illa signa. Et sic patet quod talis voluntas metaphorice de deo dicitur, et in deo proprie non est, sed est proprie extra, et nihil aliud est quam ista signa quod ostendunt deum se habere ad modum volentis irasci. Signum enim aliquod nominamus sicut rem signatam, ut imaginem herculis vocamus hercule. Quod autem signum nominem, sicut rem signatam contingit dupliciter. Uno modo ratione similitudinis, ut in exemplo posito de imagine herculis. Alio modo ratione proportionis, quasi arguendo, ut sicut signum et signatum se habent in uno, ita etiam se habent et in alio. Et sic est in proposito de quo loquimur. Ex eo enim quod in nobis ex aliquo signo arguitur esse voluntas, proportionabiliter arguitur ex aliquo signo esse in deo voluntatem signi. Et illam vocamus voluntatem signi. In nobis autem quoniam aliquis precipit vel consulit aliquid fieri, ut detur precipiens et consulens illud